

Записи из помраченог града: Одговор на жалбу Александре Делић упућене Савету за штампу

Текстови су писани из љубави и добре намере

Директорка Шабачког позоришта, Александра Делић упутила је жалбу Савету за штампу незадовољна садржајем шест текстова које сам ја, Иван Ковачевић, написао и објавио на сајту и електронском издању „Подринских“ оцењујући их као својеврсну хајку на њу и иживљавање. Наводећи да сам се у писању користио „најприземнијим увредама, лажима и омаловажавањем. Без икакве стручне компетенције која би ми дала за право, да процењујем и оцењујем њен рад као директорке Шабачког позоришта“.

Међутим, потпуно је јасно да ти, написани и објављени, текстови нису писани онако како их госпођа Александра Делић представља већ су писани са много љубави и из добрих намера али и са јасном поруком, „између редова“ коју је она, сигуран сам, као новинарка, добро разумела.

Да, да, добро сте прочитали – са пуно ЉУБАВИ! Прво према једној значајној културној установи, Шабачком позоришту, чији сам и ја био део, у једном периоду свог живота (Организациони одбор свечаности „Љубиша Јовановић“), крајем осамдесетих и почетком деведесетих година, што ме чини „компетентним“ да коментаришем тренутно стање у овој културној установи.

Али и због онога што пише на сајту Шабачког позоришта, у „Историјату“:

„Шабачко позориште је градска институција културе, која наставља богату традицију позоришног живота у Шапцу, где је прва представа одиграна 1840. године. Редитељ ове представе био је гимназијски професор Дамњан Маринковић, а у представи су играли његови ученици.

Годишње, Шабачко позориште премијерно прикаже од пет до осам нових продукција и одигра око двеста представа, на свом репертоару, као и на гостовањима. Исто тако, Шабачко позориште на својој сцени угошћава различите представе и позоришта, трудећи се да својој публици пружи најбољи увид у савремену, позоришну продукцију. Позориште игра вечерње представе, као и представе за децу и младе, из чега се јасно види циљ и мисија ове установе. То је ширење и унапређивање позоришне културе у Шапцу и осталим градовима Србије, у којим редовно гостујемо.

Шабачко позориште се налази у строгом центру Шапца, у згради Занатског дома, која је саграђена 1933. године и која је заштићена као непокретно јавно добро и споменик културе. У овој згради се, поред Велике сцене „Љубиша Јовановић“ налази и галерија „Владислав Лалички“, названа по чувеном шабачком сликару и аутору логоса ове установе.

Од 1906. године, Шабачко позориште има стални, професионални ансамбл и радионице за израду декора и костима. Прекидало је свој рад током ратова, да би било поново основано одмах по завршетку Другог светског рата.

Уметници који су значајно утицали на рад Шабачког позоришта су: Јуриј Ракитин, Теја Тадић, Александар Огњановић, Мира Ступица, Анка Мајценовић, Бранислав Дрда Ђорђевић, Блаженка Каталинић, Божса Матић, Михајло Николић Зеленко, Александар Радовановић, Рејхан Демирџић, Борис Ковач, Ружица Тодић, Добрила и Милутин Џимић, Ђорђе Вукотић, Сима Крстовић, Ђорђе Јелисић, Бранко Миленковић, Томанија Ђуричко, Радоје Гојкић, Цане Фирауновић, Јелица Војиновић и многи други. Из млађе генерације уметника који су овде стварали своје представе, посебно се издвајају Никита Миљивојевић и Кокан Младеновић, као аутори најуспешнијих и најдуготрајнијих представа на репертоару Шабачког позоришта.

Сваке године, у априлу, Шабачко позориште организује фестивал Позоришно пролеће који представља најуспешније, нове продукције институционалних позоришта Србије.“

И само ово, у најкраћем, што је написано недвосмислено упућује на то да нико ко је рођен у граду на обали Саве и коме је стало до богате традиције и културе овог града не може, и не сме, да буде равнодушан према оном што се тренутно у Шабачком позоришту дешава. А дешава се то да самовољна директорка чини све да наше позориште потпуно уништи. И на добром је путу, па су отпор и критика таквом руковођењу потпуно оправдани. Чак и пожељни.

Рецимо, није одржан престижни Позоришни фестивал „Позоришно пролеће“ заборавили смо и када смо видели неку премијеру. Нажалост, нема ни позоришних представа, а половина је октобра.

Међутим, има надмености и самослашћа, показивања силе и безумља. То што је неко, сплетом „несрећних“ околности, уз политичку подршку, заузео веома важно и одговорно руководеће место, па макар оно било и у култури, не оправдава га да може да ради шта хоће и да својом бахатошћу наноси штету установи коју води али и штету грађанима.

Тишина у Шабачком позоришту

Некад се аплауз у Шабачком позоришту чуо и пре него што би се спустила завеса. Био је то онај аплауз захвалности публици што долази, глумцима што истрајавају, уметности што и даље дише. Данас, међутим, све више личи на тишину. Не ону поетску, већ ону која настаје кад речи више нису дозвољене.

Јер, док споља све изгледа као “организационе промене”, унутра се води прави рат између управе и колектива, између дисциплине и достојанства, између страха и слободе.

Директорка, постављена по политичкој вољи, мења правилнике као да мења кулисе, укида радна места, отпушта људе који су деценијама ту, док глумцима прописује када смеју да читају новине и куда могу да иду током радног времена. Неко би рекао, ситнице. А заправо, то су ствари по којима се препознаје систем: кад контрола постане важнија од креативности, а послушност важнија од уметности.

Позориште, које би требало да буде простор слободе, постало је школски пример мале диктатуре.

И то, нажалост, није само шабачка прича. То је слика Србије у малом: уместо дијалога, наредбе, уместо разумевања, казне. И сваки пут кад неко дигне глас, кад запослени покушају да заштите себе и своје достојанство, стигне порука да “нема места за непослушне”.

Није случајно да се све дешава у тренутку када су се запослени усудили да подрже студенте и грађане. Јер, у овој земљи, подржати младе који мисле својом главом је већ политички прекршај. А позориште које се бави стварношћу постаје мета.

У међувремену, на сцени ништа ново. Месецима без премијере, без проба, без радости. Као да је уметност отишла на принудни одмор. А публика, верна и упорна, остаје збуњена: шта се то догодило с позориштем које је одувек било симбол слободног духа?

Можда је управо то суштина проблема: слобода.

Јер, Шабац је одувек имао “неугодну” традицију, традицију да пита, да сумња, да говори. И зато је данашње ћутање у Шабачком позоришту више од локалног сукоба. То је тест: да ли ће и уметност морати да ћути да би преживела?

Можда ће неко рећи да су ово само унутрашњи проблеми установе културе. Али мени то не делује тако. Мени изгледа као нова режија старог комада, оног о власти која не трпи глас разума.

И, ако се и даље ћути, следећи аплауз неће бити за представу. Биће то аплауз за сахрану једног позоришта.

А да би неко ко баш и није упућен у ово што се у Шабачком позоришту дешава, а хтео би да да свој суд о томе, морао би првенствено да се упозна са стварним стањем, историјатом тренутног догађања, и да разуме зашто је неко, попут Ивана Ковачевића, стао у одбрану неке институције до које му је неописиво стало. И зашто је написао свих оних шест текстова који су „повредили“ директорку.

Позориште о концу

У срцу Шапца, у згради Занатског дома, установи која од 1933. чува позоришну традицију, већ дуже време тиња нешто што се не види из публике, али итекако осећа. То није нови комад, није нова режија, није нова играна премијера. То је драма која се одвија иза сцене, у чиновничким собама, на огласним таблама, у синдикалним саопштењима. Драма чији глумци нису на сцени, већ су постали протагонисти унутрашњег конфликта.

Увод у тензију

Све је почело непажљиво, али са одјеком: променом Правилника о систематизацији која је донета изненада, без обавештења запослених, без консултација са синдикатом.

Та промена донела је укидање радних места: организатора програма, декоратера, гардеробера, кројача, док су истовремено уведена нова места попут драматурга и сценографа, која су, како су тврдили запослени, непотребна у тренутку кад се општи и технички сектор, а посебно глумачки ансамбл, смањују и када у позоришту скоро и да нема младих глумаца.

Као кулминација свега био је отказ организаторки програма, Јелени Иветић, што су многи видели као симболичан потез: не само губитак радног места, него поруку.

Сукоб управе и колектива

Кад је Град, тачније подизачи руку у Скупштини града, одлучио да потврди Александру Делић за директорку сукоб је ескалирао. Запослени су изражавали сумњу да она не испуњава услове по закону везане за искуство у култури.

У знак протеста, организоване су акције: штрајк током представе, транспарентни разговори са публиком, окупљања колега из других позоришта у знак солидарности под слоганом „Позориште о концу”.

И док последице видимо: месецима без премијере сопствене продукције, број представа смањен, публика удаљена, мада позориште и даље ради у неким сегментима, уз гостовања и мимо сопственог ансамбла.

Правилници стега и дисциплине

Није само систематизација била изазов, uveden је нови Правилник о дисциплинској одговорности који намеће забране које су многи сматрали претераним, рецимо: забрана читања новина у згради позоришта, забрана напуштања града током радног дана, режим изласка и уласка, чак и колико слободно глумац може да закорачи изван зграде у току радног времена.

Све је то попримило тон не само управљачког апарата, него контроле, намећућих дисциплина што је за многе у колективу знак да ствари прелазе у зону ауторитарног. Јер култура, уметност, не цветају у строгим правилима; они цветају у слободи,

диалогу, сарадњи. А кад су двојба, несигурност, осећај неправде стални сапутници публика, која иначе тражи инспирацију, добија најчешће тишину.

Последице и питања које се морају поставити

Шта значи месецима без премијере? То није само производ техничких проблема или мањка идеја, то је сигнал да је структура институције поремећена. Без премијере, позориште губи пулс, губи часове проба, креативну тензију, контакт са публиком.

Колико је био демократски процес именовања директора?

Да ли су испуњени законски услови?

Да ли је оснивач (град) био довољно транспарентан приликом именовања директорке?

Како мерити право колектива да се буну, да тражи правду и какви су механизми заштите када се колектив осети угрожен?

И, коначно, да ли култура постаје луксуз који власти могу суспендовати кад хоће и кад им је угодно?

Закључак

Шабачко позориште је, бар на папиру, институција са традицијом, са историјом, са репертоаром који је некад био богат, динамичан и ангажован. Али традиција не гарантује одрживост уколико се иде напред без уважавања оних који свакодневно чине да позориште “дише”, глумаца.

Ако директорка и градска власт наставе путем где се прескачу прописи, занемарују мишљења људи који раде, где дисциплина постаје кажњавајућа, а не организациона, онда ће Шабац изгубити много више од отказа једној Јелени Иветић, изгубиће позориште.

А публика? Она ће остати, али ће чешће остајати код куће, јер једино позориште које себи може допустити да занемари публику јесте оно које је престало да слуша себе.

Љубав према Александри

Веровали или не али све оне „дискриминисане“ текстове писао сам и због „љубави“ коју годинама гајим према Александри Делић. Да, свестан сам да ће сад сви они са „помраченим умовима“, којима су само простаклук и примитивизам на уму, праснути, експлодирати у својим неморални мислима али мораћу да их разочарам, није то та љубав.

Вишедеценијско познанство са неким, било ким, присан и коректан однос заснован на узајамном поштовању, временом пређе у неко другачије понашање од уобичајеног. Насмејете се једно другом приликом случајног сусрета. Измењате неке речи, па и речњнице, и све вас то, временом, доведе до срдачности, веселости, љубазности, узајамности, блискости... а што ми све то онако, лаконски, подведемо под „љубав“.

И, тако, неко вам постане драг из колегијалности, човечности, учтивости, отворености... Е, баш због свега тога не можете да останете имуни, глуви и равнодуши кад видите да је неко такав, а „ваш“, запао у велике проблеме а не види начин да из њих изађе. Потпуно је нормално да покушате да му, (јој), помогнете. Али не онако, лицемерно, неискрено већ радикално, као шок.

У том контексту, и из најбоље намере, сам и написао свих тих шест текстова. Да, директорки, којој се из неког разлога помутио разум, скренем пажњу да ради погрешне ствари и да треба да се мења или склони. Дубоко сам био убеђен и веровао сам да ће она, као новинарка, разумети поруку „између редова“, за њено добро, и да ће престати на наноси штету установи којом руководи, радницима али и самој себи.

Грижа савест

Међутим, изгледа да она та писанија није схватила на прави начин. Ваљда због гриже савести: „Ово доживљавам и као хајку разних кругова који су били "јунаци" мојих текстова у време када сам се бавила новинарством“, што је погрешно јер довољно ме добро познаје и зна да ја не реагујем на лажи и зле намере. Па тако ни та њена, наручена, писања никада јој нисам узео за зло.

Али, на зло које сада чини не могу да јој пређутим. Иако га, овога пута, не чин мени лично али чини онима до којих ми је стало.

Епилог

Директорка Шабачког позоришта, као бивша новинарка, морала је да зна да је, већ после мог првог објављеног текста, могла „Подринским“, иако су текстови писани као „лични став“, упутити деманти. И, сваки пут потом. Али није!? Вероватно зато што је свесна да писани текстови нису упућени Александри Делић, новинарки већ директорки, јавној функционерки, што је подложно критици. Ваљда је бар то научила.

Међутим, било би веома пожељно да директорка ипак „демантује“ све оно што сматра да је написано нетачно, као „хајка“, „иживљавање“ и које су то „најприземније увреде, лажи и омаловажавање“.

Такође, могла би да објасни и то шта ју је „препоручило“ за место директорке Шабачког позоришта? Да ли је испуњавала законске услове? Како је дошла на идеју да спроведе „систематизацију“ и све оно што уз то иде? Како је и зашто дошло до поремећених међуљудских односа? Зашто нема премијера? Зашто нема представа у којима играју шабачки глумци? Зашто није одржан Позоришни фестивал „Позоришно пролеће“?

Само да то не буде као оно сарамотно објашњење које је директорка „окачила“ на позоришни сајт:

„Обавештење

Уважена културна јавности, пријатељи позоришта, поштовани сарадници, драга публика, веома ми је жао што морам да Вам саопштим да ће овогодишњи Позоришни фестивал „Позоришно пролеће“ бити одложен.

Ову одлуку било је изузетно тешко донети, имајући у виду интерес шабачке публике, једнако као и српских позоришних кућа. После дугог промишљања и разматрања актуелне друштвене ситуације и тешкоћа које нас све заједно прате, сматрам да је одлагање фестивала у овом тренутку једино могуће решење.

Као што сви врло добро знате, у Шабачком позоришту атмосфера је прилично узаврела. Политички активизам, на жалост, однео је превагу над већином активности које чине позоришни живот. Разумећете да се у таквим околностима не чекају драги гости.

Дубоко се извињавам свим учесницима фестивала, због неугодности и организационих проблема које ова одлука може донети. Обавештавам Вас да Шабачко позориште ради на изналажењу новог термина за одржавање 9. фестивала „Позоришно пролеће“.

*С поштовањем
Александра Делић“*

ПС

Александру Делић и мене веже и златна медаља са једног државног првенства што само може да потврди да у мојим писањима није било злих намера. Да јој желим све најбоље и да, у себи, превазиђе сујету, фрустрације, умишљеност... Ипак било би пожељно да поднесе оставку и врати се у свој TV K::CN. Да спасе душу своју.

Иван Ковачевић